

**„De jaj keservimben Pennámat szalasztom”
Magyarbényei báró Radák (II.) Ádámné,
Kemény Druzsiana kesergő versei (1796–1808)**

Az úgynevezett női irodalom, a „nőköltők, nőírók” tevékenysége, valamint a női sorsok és életutak kutatása az elmúlt néhány évtizedben vált elismert kutatási területté. Az irodalom- és művelődéstörténeti érdeklődést bizonyítja, hogy e témakörben az 1970-es évek óta rendszeresen megjelenő kisebb-nagyobb tanulmányok mellett folyamatosan látnak napvilágot antológiák,¹ monográfiák² és tematikus tanulmánygyűjtemények.³ Több, szinte teljesen elfeledett nőíróra hívta fel a figyelmet az ugyanebben az időszakban megjelent műfaj történeti vizsgálatok sora, továbbá az alkalmi és a mesterkedő irodalom eddig ismeretlen rétegeinek feltárása.⁴

A Petrőczy Kata Szidónia lírai életművét tartalmazó kéziratos kötetben a költőnő verseken kívül, azoktól függetlenül három további kéz jegyzett be szövegeket.⁵ Közülük a második, egy eddig azonosítatlan női szerző 1796–1808 között viszonylag rendszeresen írt „átlagos minőségű, [...] valamint Petrőczy Kata szófordulatait használó”⁶ verseket, versbe forduló lírai elmélkedéseket. E mindmáig kiadatlan szövegegyüttess az 1860-as évek óta ismeri és többször, kivétel nélkül Petrőczy lírai életműve kapcsán említi az irodalomtörténet. A legtöbbet Harsányi István és Gulyás József foglalkozott e szövegrészekkel. Megállapításuk szerint a költeményeket Petrőczy Kata Szidónia egyik leszármazottja írhatta, akinek tehetsége messze elmarad a költőnőé mögött, „bár – mint megjegyezték – nem tagadható el, hogy néhol igazi költői hang üti meg fülünket”.⁷ Benczúr Gyuláné „sejtését” idézik, aki szerint Radák Ádámné és Dániel Istvánné „irogattak” a kötetbe.

Ismeretes, hogy a kézirat hosszú XX. századi lappangás után, 1950 körül került elő, és állapota nem volt kifogástalan: bizonyos helyeken megperzselődött, többszörösen sérült, egy-egy levél elveszett belőle, és időközben, talán még a XIX. században a többször elfakult írást is megerősítették. Előzőkének hátoldalán beragasztott *ex libris* címke található a „G. Rhédei Klára B. Radák Istvánné” szöveggel. A Radák család Petrőczy Kata Szidónia egyik leánya, Pekry Erzsébet Terézia, Radák (I.) Ádám felesége révén jutott a Pekry–Petrőczy javak egy részéhez, így mindenekelőtt a magyarórdi kastélyhoz, és annak könyvtárához, amelyben – többek között – megőrződött a Petrőczy Kata verseit tartalmazó kötet. Az ózdi kastélyt a XIX. század végéig, a család férfiágon való kihalásáig a Radák család

¹ Például: S. SÁRDI–TÓTH, 1997.

² Például: S. SÁRDI, 1976.

³ KÜLLÖS, 1999.

⁴ Így mindenekelőtt: WEÖRES, 1982.; KOVÁCS, 1999.

⁵ A kezek elkülönítéséhez ld. HARSÁNYI–GULYÁS, 1915. 190–206.; S. SÁRDI, 1976. 37–38.; S. SÁRDI, 2000. 659.; STOLL, 2002. Nr. 149.

⁶ S. SÁRDI, 2000. 659.

⁷ HARSÁNYI–GULYÁS, 1915. 196.

lakta. Ekkor az utolsó Radák Ádámné, gróf Lázár Olga elárvereztette a kastély berendezését, és így az itt őrzött könyvtárnak és a családi képtárnak is nyoma veszett.⁸

Már a felsorolt adatok alapján is szinte bizonyos, hogy a most közlésre kerülő költeményeket a Radák család egyik nőtagja készítette. Kérdéses, vajon melyikük, talán valóban az egyik Radák Ádámné?

Egy halotti vers életrajzi és irodalomtörténeti háttérét keresve átolvastam⁹ a Radák családnak a Magyar Országos Levéltárban megőrzött, kis terjedelmű, tudatos családi iratpusztítás nyomait őrző levéltári anyagát. Felfigyeltem a Petrőczy Kata Szidónia ükunokájához, az 1803 szeptemberében öngyilkosságot elkövetett Radák Polyxénához kötődő, hiányosan fennmaradt iratok egy csoportjára, Radák (II.) Ádámné, Kemény Druzsiana Polyxéna lányához írt leveleire. A levelek írásképe, a betűk jellegzetesen jobbra dőlő megformálása jól összevethető a most közlésre kerülő versekével. Az anonim költemények tényanyaga, tartalma és az aggódó, kesergő hangvétel összhangban áll Kemény Druzsiana életének fordulópontjaival. Az anya 1803. március 17-én kelt levelében¹⁰ saját boldogtalan házasságáról – többek között – így vallott lányának: „Tehát édes Léányom [...] meg rágd ezen dolgot jól, és minden terheit a házasságnak, melyeket te képzelhetsz az életben, jól hányd vesd [...] higyed, édes Leányom, ha képes volna, hogy Ferentz Tsászár felesége légy, mégis soha el nem érnéd azt a nyugodalmat, amit szegény, és szerentsétlen anyád házánál el hagysz. Ezt nem azért íram édes Léányom hogy el irtoztassalak a házassági lélettől, nem, mert arra vagyunk rendelve, és hiszem én azt, hogy sok és nagy édességei lehetnek egy jó házasságnak (noha soha nem próbáltam)”. Ugyanebben a levélben Kemény Druzsiana felszólította lányát, hogy leendő házassága ügyében kérjen tanácsot „valami hozzád közel való, egyenes szívű” rokontól, az életében sokat próbált báró Dániel Istvánnétól.

Báró Dániel Istvánné, az ekkor már kétszeresen özvegy (első férje báró Bornemisza Pál volt) Mikes Annáról – akinek 1795–1817 között Molnár Borbála volt a társalkodónője – Kazinczy Ferenc leírásából tudjuk, hogy 1806 körül megvakult, így nem lehetett írója az 1796–1808 között egy kéz által lejegyzett,¹¹ a legszűkebb családi nyilvánosságra sem szánt, bizalmas, vallomások költeményeknek. Benczúr Gyuláné Dániel Istvánnéra vonatkozó szerzői feltételezése azért is elvethető, mert a költeményekben rögzített tények egyértelműen a magyargyerő-monostori gróf és báró Kemény család egyik tagjára, Druzsianára vonatkoznak.

Radák (II.) Ádám külföldi tanulmányútjáról hazatérve, 1781. október 24-én kötött házasságot a hozzá hasonló társadalmi helyzetű Kemény Druzsianával.¹² Bár a versek eleje hiányzik, nyilvánvaló, hogy azokat szerzőjük lelki válságban, tanácstalanságban kezdte írni 1796-ban: ekkor kitudódott egy húsz évvel korábbi, addig titkolt esemény, minden valószínűség szerint saját, még házasságkötése előtti szerelmi kapcsolata. Ezt követte a versek szerint az 1797-es év közelebről

⁸ SZÁDECZKY, 1908. 310.; S. SÁRDI, 2000. 659.; HARSÁNYI–GULYÁS, 1915. 193.; ld. még HORVÁTH, 1971. 25–26.; S. SÁRDI, 1976. 35.

⁹ KNAPP, 2003. 19–76.

¹⁰ Magyar Országos Levéltár (MOL), P 565. 15. cs. 1803. 10–11. f.

¹¹ KERNER, 1999. 319–325, itt 321.

¹² MOL, P 565. 20. cs. 1868. 1.; 22. cs. 3. tétel, Genealógiák.

körül nem írt szerencsétlen „fátum”-sorozata, amikor valaki meghalt, a versíró édesapjának előbb elméje borult el, majd később meghalt, férje pedig – a versek szóhasználatával – „kegyetlen tigris fajzat”-ként kezdett viselkedni. 1797. január 17-én el kellett válnia gyermekeitől, akik megkezdtek tanulmányaikat a férj és édesapa akarata szerint, s ez az év „hármaskötél”-lel, az atya, a férj és a „valaha szeretett férjfi”-vel gyötörte a szívét. A Radák családról összegyűjtött adatok 1797-ből egy később eltitkolt eseményről vallanak: a mikeszsázi református templom családi sírboltjában Radák (IV.) István temetésekor 1865 szeptemberében „találtatott” egy „értz lemez” a kriptában nyugvók névsorával. Az egyházi feljegyzés szerint a táblán a „Báro Radák Adám, és Kedves felesége B. Kemény Drusiánnának 1797. Martius 15.” szöveg után „hat sor olvashatatlan”.¹³ Feltételezésem szerint a jelzett időpontban a házaspárnak egy név szerint ismeretlen, negyedik gyermekét temethették el, akinek emlékét a család valami ok miatt nem akarta megörökíteni.

Kemény Druziána folyamatosan írt naplószerű lírai vallomásából megtudjuk, hogy 1797–1802 között tovább szereti régi szerelmét, akiről kiderül, hogy bár „nagyobb a sapkája”, mégsem feledte el az asszonyt. Ugyanekkor barátaiban, rokonaiban már nem mer megbízni, s véleménye szerint külső békéjét sokan kívánják megzavarni. Három gyermeke van, akiknek édesapja, az asszony férje nem részletezett „alatonság”-okban él. Ismeretes, Radák (II.) Ádámnénak valóban három gyermeke volt: István (*1782. IX. 18.), Ádám (*1783. X.) és Polyxéna (*1785. V. 21.).¹⁴

A versíró az 1803-as évben két közeli hozzátartozója, férje – aki gyermekei szívét „zavarban” hagyta – és lánya – akit nem sikerült „megtartania” – halálát verselte meg. Az anyát ettől kezdve folyamatosan gyötörte a lelkiismerete: lánya halálát élete legnagyobb bajának nevezte, s feltette a kérdést, vajon mit feleljen majd Istennek, amikor gyermeke halálát számon kéri. Ezek az események is Kemény Druziánára utalnak. Tudjuk, hogy 1803. március 24-én tragikus körülmények között hirtelen elhunyt Radák (II.) Ádám, majd 1803. szeptember 11-én öngyilkos lett lánya, Radák Polyxéna is.¹⁵

A versíró a továbbiakban folyamatosan bankódik a „kettős véres tsapás” miatt, miközben lassan belenyugszik sorsa alakulásába. Ezt az állapotot 1805 végétől tovább árnyalja egyik gyermekének háborúba vonulása, majd 1806–1807-ben az ínséges megélhetés. Ismeretes, hogy Radák (III.) Ádám Bécsben, hadi iskolában tanult, innen írta leveleit, s a napóleoni háborúknak őrnagyként harcolt.¹⁶

A kronologikus rendben lejegyzett, kevés javítást tartalmazó, tisztázat jellegű versek mára már elfakult, eredetileg barnás színű tintával íródtak.¹⁷ A kötet jelen-

¹³ *Figyelmeztető Irat*, Mikeszsáza, Református Egyház Levéltára, Vegyes feljegyzések, 396.

¹⁴ MOL, P 565. 20. cs. 1868. 1.; 22. cs. 3. tétel, Genealógiák.

¹⁵ KNAPP, 2003. 19–76. Itt jegyezzük meg, hogy Radák Polyxéna „rejtélyes” szerelme éppúgy lehetett az 1702-ben a császár erdélyi főbiztosaként tevékenykedő Seau gróf leszármazottja, mint az 1848/49-es szabadságharcban honvéd őrnagyként harcoló nemesi származású, ismeretlen nemzetiségű, 1818-ban Kőszegen született Seau Ede lovag egyik őse. GÖMÖRI, 1994. 84.; BONA, 1987. 291.

¹⁶ MOL P 565. 16. cs., 1–2.; Radák (III.) Ádám őrnagy nem alapított családot, és 1829 májusában halt meg. MOL, P 565. 20. cs. 1868. 1.; 22. cs. 3. tétel, Genealógiák.

¹⁷ Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Kézirattár, K97 45r–77r, 81r

legi tartalma szerint a 45. rektó oldalon kezdődő szövegegyüttes eleje hiányzik. Az újrakötés és restaurálás után is jól látható, hogy a 44. fólió táján szétesett kötetből néhány lap elveszett vagy talán – mint a Radák család levéltárának egy részét – tudatosan eltávolították ezeket. A kézirat szétesését bizonyítja az utólag tévesen bekötött 55. fólió, amely jelenleg a 60–61. fólió között található meg. A több helyen prózába hajló, Petrőczy Kata Szidóniát utánzó, páros rímekre törekvő, ütemhangsúlyos versek az önvallomás egyik jellegzetesen nők által kedvelt műfaját, az ún. „női panaszdal”-t képviselik. Ez az érzelmes, szubjektív, önkifejező líra egyrészt a „siralommal teljes élet”, másrészt a „mal mariée” (rossz házasság) lenyomata,¹⁸ és elsősorban nem költői véna, hanem szerzőjük boldogtalansága, illetve lelki betegsége ihlette.

¹⁸ Ld. S. SÁRDI, 1997. 41–50.; S. SÁRDI, 1999. 136., 142.

Kemény Druzsiana eddig azonosítatlan szerzőségű kiadatlan versei

(Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Kézirattár, K97 45r–77r, 81r)

[---]

s akarja ellen, kétszínűvé hogy lett,
Haljad; Reménség is ilyennek mily lehet,
kihez láb ugyanis alig alig mehet.
Mert ha az képes, vele aztot meg látatja.
Irtozva elméjét tölle el Fordítja.
Mondván erigy ahoz, aki néked hiszen.
s hozzád tartoszkodva, jaj, szívébe vészen.
Rejám a valóság veszteglé joságát,
Szerentse meg adván minden adosságát.
Azért menj el ahoz, ki azt fogja Hinni,
hogy szerentse adossa, s Te meg fogod vinni.
Engem az én Hitem a Fő Johoz viszen,
s végre ott meg nyugszom, azt Bizonnyal Hiszem.
Kissné¹⁹ ki már nintsen, irta volt ezeket,
Ki hogy nintsen többé, sebes szívem vérzett.
Ő könnyen el hagyott mindent az mivel birt.
Tsak mint Ember, mit nem birt, azért sirt.

Meg jöttél honyodban,²⁰ még is merülsz búdban
Néhai időben volt ez hely nyugalmad,
Mostan ez is néked olyan unadalmad.
Mi lesz hát az mi közt magadat széleszted,
s Bánatid közt olykor Enyhülésed leled.
Tanálni ezt bajos, szived vérzése jajos
Keresd az kegyelmet az Isten székénél.
Jobb vigasztalásra ennél nem lelhetnél.
Ő noha Igaz is, de hidjed kegyelmes,
leszen még ő hozzád engedelmes.

Emésztődve, így tűnődve végzed bé napjaidat,
Nem enyhited, nem könyited terhét azoknak.
Lám, jó módod mutattatod jajaid könyítésére.
Találkoztak jó Barátok, ajánlják segedelmeket
Ah, meg veted, nem szenveded állapotod jobbulását,
De mit, hát így, valjon könyebitnél-e
Állandók-é, nem hajlandók barátságok változásra.
Hogy Reménled, hogy Gondolod, Régen látod, állandó
Bár állandó, s nem változó merészlenél élni vele?
Te szegted, vetetted, régebben meg Hivségét

¹⁹ Ismeretlen személy, valószínűleg a versíró barátnője volt.

²⁰ A kedvelt lakóhely, valószínűleg Mikeszása.

Érdemled, viseljed Sorsod kegyetlenségét.

Mi történt, mit láttál, azt mit rég imádtál,
mit husz Esztendő zárt fel nyitott, kilenchat
Mi adott utat rá, egy Atya,²¹ ki rég már
Érté, tsak hogy nem várt, ily kettőt hogy el zárt.
Most ő hozza egyben, látván betsületben.
Amazt az nagyoknál reménli hasznára vál
Meg nyerte el érte, a mit kívánt érte.
Szerentsétlenebbé talán amazt tette.
Ez tsak talán, de leánya ez által leve bú tárgya.
Ki az előtt tsak azt bánta, kotzkát mért vetette vakra
Nem látta volt alatt, hogy vesztette az hatot.
Szünnyél meg oh Fátum, engegy tsak pihenést
míg az ki mulásom jönne bár enyhülést.
Ah hogy kinozhatz így egy teremtesedet,
kit boldognak tenned hatalmadban lehet.
De jaj keservimben Pennámat szalasztom
Midőn Bánatimban mit irok nem tudom.
Kegyelmezz Teremtő, ha egy bánatos fő
Szalasztja pennáját, jajgato szozatját.

Ne ostorozd azzal, hogy kegyelmed meg vond
Segítsd őt szenvedni, sorsát el hordozni.
Rövidítsd sulyait, azoknak számait.
Ah tovább ne gyötörd, könyítsd vagy ha nem öld

Könyv hullással, jajgatással töltöm jajos oráim,
Zokogással és nyögéssel számlálom Napjaim.
Ah kegyetlen tigris fajzat, hogy nem unod az kinzást,
Melyet követsz vagy is fizetsz jóért ennyit emészthetsz.

1796 Utolbi estveje midőn eljött immár
ki sok rosszat, jóval elegy szinlett is bár,
tsak ugyan hogy el tölt, meg vallom még is kár,
jobbatska napjai, hogy le folytanak már –
Végy butsut hát tőlle, kit ugyan meg öle.
De ölése előtt, életet adott volt.
Hogy legyen mit öljön, holttal ne küszködjön
Holthoz illó dolog, hogy felejdéken légy
Minden terheidet miért ám félre tégy
és kilentzvenhétben mint egy meg holt, ugy élj.
Barátid rokonid társaságától félj.
Tsak kevés szegényid száma között hogy élj.

²¹ Kemény (III.) Simon

Fussad azt is, a mi leg inkább édesget.
Kerüljed örökre, ki így meg emésztett.
Ki nem akaratból szerentsétlenné tett.
Kerüljed, de tetézd hozzá Tiszteleted.

Kilentzvenhétre viradtál,
Teremtődnek hálát adgyál.
Kérjed az ő Segedelmét,
hogymeg ne vonja kegyelmét.

Im mely nehéz napok terhelik éltemet,
Minden dolgok növelik kedvetlenségemet,
Gyermeimnek sorsa, kit tanulások tarta,
Tsak nem reméltelen és ugyan hirtelen
változék kilentzven hétben,
mely szívem gyötri szertelen.
Uj állapotokra, kit Atyok²² jónak tarta.
Mamennek tizenhetedikben, midőn
Januárus volna telésében.
Ah mint szagatya Anyai szívem
Nem tsupán válások okozza ez kedvetlenségem
Te könyithetz nagy valóság minden terheimen.
Gyámolítsd, ne hagyd, el hagyott Gyermeimen.
Bizonyíts kegyelmed, könyvem ne had szemeimen.

Sok jajaid után Honyodban jöttél már.
Ditsérd Teremtődöt, s néki hálát agy bár.
Fogadásid ujítsd, azokat teljesítsd.
Szegényeid segítsd, terheket könyebítsd,
Világi multság, emberi társaság,
Minthogy mind tsalárdság, éppen nem valóság.
Meg lásd, ne zavarja tsendességed jajja.
Ne hogy tégye változová
tsendességed, tsupa habbá.
Teremtő Istenem segíts
állandónak lenni szándékomban.
Ne hogy változásom növelje boldogtalanságom.

Szagatja szívem bánatom,
Pufasztja jajos aggodalom,
Magamban bé zárt keserűségem,
Jaj jaj majd el vész életem.
Hol talállok nyugodalmat,
tészem le ez Aggodalmat.

²² Radák (II.) Ádám

Koporsom fedele lephetne
holtam vége ezt lelhetné
De jaj ennek végét várni
Késő addig így Aggodni.
Sem nem szabad el végezni
napjaimat ketté vágni.
Mi lesz ezek jajos vége
Fel derül-e Napom fénye
Vagy bé borulva lesz Ege
Míg el jő Éltémnek vége.

Békével várni leg job lesz
Istenben vetett bizodalmat tesz.
Napjaidat nyugodtabbá,
Elmédet is tsendesebbé.
Szivem úgy tetzik tsak sajog.
Fájdalma már nem zajog.
Bánatim bár ha nagyok
s bádjasztanak is azok.
Fejem felett tsattognak hangjai az átoknak.
Még is meg nem rémitnek,
Ez hangok nem tsügesztnek.
Inkáb bádjasztják szivem,
homáljosítják egem.
Barátim változása,
Ah mely kinoss hallása.

Mi okon nőnek jajaid,
Ah tódulnak zajaid
Valjon mivel érdemletted
Teremtődét, hogy kérdezed
Ő az a ki botsátotta
Bölts okokból reád adta.
Hordozd, ne rázd,
Kínjaidat zabolázd.
Evvel azt tselekszed
Kínzoidat el veszted.
Mint gyermek az vesszőt,
Tsokolgasd az kínzót
Végre el töretik,
Élted tsendesedik.

Kedves a szomj, mérje szómat
akartam az boldogság napját jódnak,
s nem az kedvetlen nyomorúságot
örömednek fénylő napját az fellege

soha se borítsa, hogy lássék tiszta ege
Sohajtásid ne tsapdossák
Többé az Nagy egeket
Nyugtodat el érvén kérded nagy órájokat.

Élted tsendesedik, ezzel hizelkedik,
Vala ám sorsodnak, e kedvetlenségidnek
Az játzó szerentse. Nem! Sött tornyosodik.
S ugyan tusakodik fejedben az bánat
Melyért szemed könnyve árad,
Szivedet gyötri bánat
Senki napjaidat ki enyhítse nem volt.
Az Atyád egyedül, ki míg tsak meg nem holt.

Él de elme nélkül tekinget szemedben,
s bádjatt mosolygással önti bé meljedben
Tébolygo szavait, kik szülik jajait,
Éltednek zajait, bánatod habjait.
Ah de mi okozta szerentsétlenségét,
Mi bontotta elméje egységét.
Nem teljesitheted mit parantsolt neked,
Minthogy mások által kellett eszközzened,
Kikért mindent tettél.
Boldogságodra sem tekintettél
De jaj mindhiába,
Tzélt nem érve maradék bajban
Atya! Férj! Valaha szeretett Férjfi
Hármass Eröss kötél szívemet meg gyötri.
Ki mutatják reám következendő
Siralmak jajai.

Reménség és kétség többé már nem táplál,
Elragadván Atyámat tőlem az Halál.
Hagyattam bánatban, melynek az ő árja
Szívemet meg gyötri, képem Ábrázolja.
Férjel s Gyermekkel gyámol nélkül vagyok,
Minthogy az elsőnek üldözési nagyok.
El hunyt Atyám miatt bajokban is vagyok
Melyeket ő szegény maga is nem tudott.

Kétségben eséshez sokszor közelgetek
Azonban az Isten megint tsak enyhítget.
Mi is lehet ennél nagyob bizodalom.
Ha egyedül ő az oltalom.
Bár meg fogyatkozzék emberi segítség,
Meg jelenik ott az nagy erejű felség.

Ah el tűnt Boldogság, Édes Balgatság,
Jelen van az idő, melyben majdan mint kell
Meg nem emlékezik, sőt ugyan igyekszik
Fejéből ki verni, szivéből ki hánni
Azt ki hozzá hitetlent jádzott, engedetlent.

Tsalatkoztál sokszor, ihol most is komor
kedvel kételkedéssel abban kit azt hittél:
Hogy majdan elfelejt, ha nagyobb sapkát tett.
Édes tsalatkozás, mely kedves változás
Hánykodó elmének gyakori játszása.
S ez által az szívnek kínos nyomorgása
Gyakran ostromolják nyomorult éltet
S könyvel mosogatják elholt szemeimet
Ihol most is öntik záporát kínomnak
S szabadon hogy foly, olykor elnyomulnak
Nagyobb bánataim az által enyhülnek
Midőn az kisebbek ez mián zendülnek.

801ben is tsak magamat tanálom
Bánatos napjaim magamban számlálom.
Az ki reám mérte erőmet fel mérte
S erőssnek ha talált
reám eresztette nagy áradást.
Nyomoruság ínség titkoss banatokkal
Ezek mellett sok színű nyavajákal
Hordozhatom én el, te nagy Isten tudod.
Egyedül ki reám azokat botsátod.

Sok nyomoruságott 801ben értél.
talán némely napon magadtól is féltél.
Leg szerentsétlenebb hogy légy, ezt képzelted,
Nem tsupa képzelet,
viselsz valósággal erőss nagy terheket,
Melyek ha olykor kínozzák melledet,
Hasogasd mindenkor kegyelemért az
magos egeket.
Ki hogy most is állott melletted, mutatja.
Ez kinosan el tölt 801, nyoltz száz egy utolsó napja.

Nyoltz Száz kettő, 802 te meg jósz, mindentől meg ne fossz.
Mit növessz mindennek, s tartasz ily kintsednek.
Belső nyugodalmam magammal való tsendességem.
Ez az a' mi enyhíti minden aggodalmam.
S meg adja külső békességem.

Noha sokan aztat zavarni kívánják.
S ez mián, alatsanságban magokat ártják.
Meg ne vesd őket, tiszteld, bennök teremtdöt
Ki fel vette őket eszközül éretted.
Hogy seperjék szived házát, s tisztigassák Pokhálóját.
Nagy Isten szabadítsd meg őket ez Terhtől.
S tedd érdemessé részesedned Kegyelmedből
Kivált egyet, kit rendeltél Házassággal társammá.
S három Gyerme kimnek²³ ez szerént tettél Atyává
Emeld fel őtet alatsanságaiból,
Szenteld meg ingyen való kegyelmedből.

Gondjaid fárasztanak, s mik nem változhatnak,
Azok aggódtnak, szertelen nyomorgatnak.
Szerentsétlenséged, tudod nem változik.
Tehát gondjaid azon mért igyekszik.
Változhatik talán szived azon bízik.
Tudván, mi kezdődik el is végeződik.
Ah ne hidd ne tápláld nyomoru szivedet
Igyekezz az helyett elbírní életedet.
Ne hogy hátra lépj az helyről hová tétettél
S el veszed az Zászlót, az mit eddig nyertél.
Teremtdöt kérjed s kegyelmét meg nyered.
Terhedet viseljed, hangodat emeljed
tsak hálá adásra, nem zugolodásra.

Nyoltz százhárom megjött, és tsak ugyan az vagy!
Az mi voltál eddig s valjon mégis mi vagy.
Ha az vagy mi voltál így nem változtattál
Noha rettenetes változásnak Árja.
Most a szived Házát, mely miatt fejedet
Lepte is Bu Árja, s indította szemeidnek árját.
Egy halál rettentett a ki míg Élt is,
Kegyetlenkedett fejedén, és még is
Ennek halála által lett fejed Árva.
Boldog Isten mely kifejezhetetlen kegyelem
Mind életét, mind halálát, békével el viselnem.
Kegyetlen volt az élete, keserves már az halála.
Nyögöm gyermekimmel, azt is hogy élt,
Mert ez által sokat reájok és reám mért.
Zavarta az míg élt Gyerme kim sziveket.
Zavarban is hagyta halála ezeket.
De te Fő Valóság, és Eröss Igazság,
Ki nem mindég tsapdosz, végtére ápolgatz,

²³ Radák István, Radák Ádám, Radák Polyxéna

meg enyhithetz, tsendesithetz,
Mihent jónak ítéled, adjad hát kegyelmed.
Elviselnem eztet míg megtsendesitted
Ne hagyj el Teremtő, mert te vagy Fő mentő.
Engedd fel tanálnom Benned gyermekimet.
Mely miatt öröm könyvek moshassák még Szemeimet.
Valamint most, gyakorta, gördítik gyötrelmek
Nem tsupán el holt férjemnek mián hullnak ezek,
Hanem hogy Élt és éltében,
Gyermeximnek mellekben zavart öntött szíveikben
Legyen Néki meg botsátva.
S töllem az is felejtve, hogy valaha éltem vele.
Nem jól írák, nem éltem, tsak epedtem vele.

Nagy Isten nem tettett kérelmem hallanod.
Bánattal szünetlen napjaim zavarod.
Oda lett kit adtál volt kezemben
Hogy benne kegyelmed gyűjtsem egyben.
Oh Isten mit míveljek,
Kérdésedre egykor valjon mit feleljek
Azt hogy én tsak néző és nem ellenkező
Voltam ez dologban, mely leg nagyobb azokban
Melyet te fő Valóság, s mérhetetlen Igazság
Fejemre hogy mértél és így meg ítéltél.
Ismét tsak azt mondom, hogy nem zúgolodom.
Oh édes gyermekem, mely kínozz sérelmem
Légyen engedelmem tőled Nagy Istenem.
S adjad meg kegyelmed, mely lepje el szívem.
Te is el enyészett árnyék
Szívemben, már tsak el tűnt kedves kép.
Örülj ott az hol vagy, mert hiszem hogy jól vagy.
Olykor ha erre nézz, gyötrelmimre ne nézz,
mely kínos szívemnek, higgyed hogy tsupa méz.

1804ben bánatid mélyebben nyomnak, keservesebben
De Teremtőd ebben fogadd kegyelmesebben.
Tsak hogy reá bizzad, fejed hozzá hajtsad
Bár ha szived hasad, fájalmiban apad.
Higgyed mind ezeket, s még több ilyeneket
Ő az a ki botsátotta, s reád jóni jónak hadta.
Ah keservess zúgáss, rémítő aggodás.
Nyomoruság, ínség, keserű reménség.
Fájalmid el ne nyomjanak, noha jajjaid újulnak
Ne tégy örömet azoknak, kik ha sírsz ők katzagnak.
Zajaid ha tódulnak, majdan megint el mulnak.
Pihenést lelsz azok között, noha már majd meg förött.

Éltemnek nagyobb zajai, s keservesebb jajjai.
Majd szintén mind el multak.
Valjon még mik újulnak, terhess kínos pántjai,
Sok ezeres jajjai meg fájlották szívemet.
Nem végzették éltemet, no adj hálát Teremtődnek,
Ki kedvezett éltednek, s örvendj azon Kegyelemnek
Ki erőt ad sérelmednek, Ah engem Teremtő Fő valóság.
S ítéleteidet egyenesen tüzölő igazság,
Szünnyél, ne hánd reám büntetésed többé.
Kettőss Véress tsapásoddal²⁴ Teremtőm végezd bé.

Könyvezve szemlélem el tölt napjaimat
Rettegve imádom szentséges Atyámat
S benne helyeztetem egy bizodalmamat
s tisztelve imádom mint édes Atyámat.
Múlo tsapásait, sajtoló veszszejt
Tsokolgasd, ne szaggasd, lántzait ne vagdald.
Hátra lévő napjaidat, s még jöhető zajaidat
bízzad s vessed mindazokat Istenedre, panaszidat.

Tündér szerentsének szeless tsapásai.
S az élet terhének keserves jajjai.
Éltem folytának sokszoros zajai.
Ti kik vagytok ennek sokan koholói.
Mire vizstek végre, mit hoztak fejemre
Sok nyögést önt ez olykor nyomorú mellemre
Fel pufasztja szívem házait részekre,
számláltatja óráim sokszor is reszketve.
De mi haszna ennek, el tsüggedés jele.
Melyet soha nem tesz emberi ép elme
Ah, mire lépnél hát olyakra mint sokak
El felejtven élted betsét, s azt hogy napjaid nagyok.

Bújdosásim habjai közt,
Tévelygek, im ezek közt
Vándorlásim jajaival
Táplálom napjaim azzal
Boldogtalan vándorlással
Enyhítet azt képzéd azzal
Nem, sőt zajait fel kelted
s két mértékben érezed
vérzik szived kínos háza,
mert már tsak nem vérré
vált életed határa.

²⁴ Radák (II.) Ádám és Radák Polyxéna 1803-as halálára utal.

Nem volt fizetve arra
el tölt ez is, mint kiktől leg jobban tölt.
Noha sokszor széles
könyveket szemedből önt
Hadd ázzanak, úgy is
nintsen mi vidámítsa
S ezeknek hullások bádjadságokat ki-mossa.

Fohászkodva és kínlodva, el nyögni az életed
Gyötrődve és emésztődve számlálni mindeneket
Falatodat, órádat, vagyonodat, főként kínos lételedet.
Fel költödre, le fektedre, tsak nem zokogással tészed lépésedet
Boldog Isten mely háládatlan teremtesed vagyok.
Szép kertedben ez világban melynek szépségi nagyok.
Helyhezettétl s ebben tettél, ihon még is mi vagyok.
Egy meg vetett, áldásidal meg nem elégedett,
Noha adományid nagyok.
Kegyelmes Teremtő Fő mentő.
Ne hogy boszszu állásodban nyavalyám nagyobbuljon.

Szél vészes tengeren, hánykodom szüntelen
ha olykor partra jutásom reménlem,
S könnyebbségét jajjas napjaimnak vélem
Azonnal tsak látom, sülyedek véletlen.
S bánat árjaiban merülök mélyebben.
Ah Teremtő légy már mentő,
S türhetőbb, ha nem jó napokat
Adj, részemről légy Ítéző bíró.
Szövevényes tengerén éltetnek
Egyben szőtt, font dolgai szivemnek
mely nehezen emészthetők életem folytában,
mint nagy vizek nem meg lábbalok árjokban.

-804gyett lábbaltad, -805ötött hogy hagyád,
Tudja Isten ki fel mérte, napjaidat el intézte
Nem volt az is tereh nélkül, olykor sérelem nélkül
Tetzhető enyhülések képzelt édességek
Könyitették napjait, szélesztették óráit.
Míg vége közeledett, s az nagy háboru zendült
Melynek véress piatzára egyik szülöttem²⁵ lépe rá
Fő Valóság te meg tartád, legyen ezért neked hálás
-806 teljes szorongató kénszergéssel
nem tsak vélem hanem az nagy egészséggel
Birkózik az ínség és teljes minden ezzel.

²⁵ Radák (III.) Ádám őrnagy.

Folynak napjaink, tsak el veszéssel.
Minthogy az bizontalanság szüntelen szíveinköt rongálják.
Emésztését ennek magamban is érzem
Nem tsak közönségesen sőt magamban is érzem.

-807, kényszeredett életemből egy esztendő el tele. –
Mellyel szenvedéseimnek egy jó mértéke le mene:
Mitsoda pohárt tölt, -807 tele.
Az tudja ki mindég erőmhöz terhem mérte.
Sors ha változtattál tsak nem bujdosóvá tettél.
Adj lábat dolgaimnak, s ha még el nem ejtettél,
tartsd meg erejét létemnek.
Nem lévén másként haszna éltemnek.

-808tztat végzém, Teremtőm ditsérém
Mert nem kell költöznom,
Gyönyörűség helyben lennem.
Ki nékem rendelve Teremtőtől,
Eleve el volt számomra végezve
hogy benne lakjam Szent nevét ditsérve.

Oh mérhetetlen hatalom
Miért nyom az aggodalom
Nem találom nyugodalmam
Okozza ezt nagy fájdalmam
Mi sibbasztja teemet
Mi hervasztja életemet
Ah jól tudom, még sem mondom
Teremtőm veszejét hordom
Érdemlettem meg, vétettem
Szent felsége tetszését,
Követtem emberek végzését
Kik most hideg vérrel
Nézik szenvedésim megvetéssel
De te oh Teremtő
Lész utoljára meg mentő.

Rövidítések és irodalomjegyzék

BONA

1987 BONA Gábor: *Tábornokok és törzstisztek a szabadságharcban, 1848–49.* Budapest, Zrínyi, 1987.

GÖMÖRI

1994 *Angol és skót utazók a régi Magyarországon (1542–1737).* vál., ford., bev., jegyz. GÖMÖRI György. Budapest, Argumentum, 1994.

HARSÁNYI–GULYÁS

1915 HARSÁNYI István–GULYÁS József: *Petrőczy Kata Szidónia versei.* In: *Irodalomtörténeti Közlemények*, 25 (1915) 190–206.

HORVÁTH

1971 HORVÁTH István: *Magyarózdai toronyalja, Írói falurajz.* Kolozsvár, Dacia, 1971.

KERNER

1999 KERNER Anna: *Molnár Borbála (1760–1825), Sátoraljaiújhegy igazi „Losárdi Zsuzsannája”.* In: KOVÁCS, 1999. 319–325.

KNAPP

2003 KNAPP Éva: *Az elfátyolozott arckép. Kis István Bárá Radák Polikszéná haláláról készített verseinek életrajzi és irodalomtörténeti hátteréhez.* In: *Az elfátyolozott arckép. Bárá Radák Polixéná kisasszony emlékezete.* Zebegény, Borda Antikvárium, 2003. 19–76.

KOVÁCS

1999 *Mesterkedők. Antológia.* Szerk., bev., utószó KOVÁCS Sándor Iván. Budapest, Korona, 1999.

KÜLLŐS

1999 *Hagyományos női szerepek. Nők a populáris kultúrában és a folklórban.* Vál., szöveggond., szerk. KÜLLŐS Imola. Budapest, Magyar Néprajzi Társaság, 1999.

S. SÁRDI

1976 S. SÁRDI Margit: *Petrőczy Kata Szidónia költészete.* Budapest, Akadémiai, 1976.

1997 SÁRDI Margit: *Nőköltőink első generációja: főúri költőnők.* In: *Szerep és alkotás.* Szerk. NAGY Beáta, S. SÁRDI Margit. Budapest, 1997. 41–50.

1999 SÁRDI Margit: *A költőnő szerepe és társadalmi lehetősége a XVII–XVIII. században.* In: KÜLLŐS, 1999. 135–149.

S. SÁRDI–TÓTH

1994 *Magyar költőnők antológiája.* Összeáll. S. SÁRDI Margit, TÓTH László, Budapest, Enciklopédia Kiadó, 1997.

STOLL

2002 *A magyar kézíratos énekeskönyvek és versgyűjtemények bibliográfiája. (1542–1840).* Összeáll. STOLL Béla, Budapest, Balassi, 2002.

SZÁDECZKY

1908 SZÁDECZKY Lajos: *Gróf Pekri Lőrincz levéltára.* In: *Századok*, 42 (1908) 310.

WEÖRES

1982

Három veréb hat szemmel. Antológia a magyar költészet rejtett értékeiből és furcsaságaiból. I–II. Összeáll., sajtó alá rend., jegyz., utószó WEÖRES Sándor. Budapest, Magvető, 1982.